

monitoring report

Izbori u BiH '96

bulletin of the institute for war & peace reporting & media plan

17 juli 1996

broj 7

Sedmični pregled BiH medija: 8-14 juli 1996

U sedmici u kojoj je obilježena prva godišnjica pada Srebrenice, ubistvo hiljada muških stanovnika ovoga grada i početak putovanja, koje će odvesti njihove žene, majke, sestre i djecu u izbjeglištvo, moglo se i očekivati da će komemoracije dominirati vijestima u Sarajevu, Tuzli i drugim dijelovima Federacije pod kontrolom Armije BiH. Godišnjica je, također, pružila priliku i međunarodnim medijima, kako da ponovo podijele odgovornost mnogih, za ono što se desilo, u i oko Srebrenice, tako i da potvrde, kako je pad Srebrenice doveo do zračnih udara NATA, šatl diplomacije, konferencije u Dejtonu i sadašnje preizborne kampanje, koja je posljedica svega toga. Gledajući jednim okom na pojačani utisak, koje će njihova saopćenja prouzrokovati, i koja su prouzrokovala, Tribunal u Hagu je također odabrao prošlu sedmicu, da u njoj donese nove i obavezujuće naloge za hapšenje Radovana Karadžića i Ratka Mladića.

U neobično oštrom i primjerenom tonu, šef misije OSCE, Robert Frovik (Robert Frowick), izjavio je da SDS-u neće biti dopušteno da učestvuje na septembarskim izborima, ako Karadžić i dalje ostane na čelu stranke. Visoki predstavnik Karl Bilt (Carl Bildt) oglasio se suprotnim tonovima, a izgleda da je i sam Frovik promijenio mišljenje, kad je na Palama posjetio Biljanu Plavšić. Ali saopćenje OSCE, izdato tokom vikenda, da će se službeni početak predizborne kampanje pomjeriti na 19 juli, izgledalo je kao ultimatum SDS-u. Francuski ministar odbrane, u međuvremenu, predložio je izmjenu IFOR-ovog mandata, kako bi se od IFORA moglo tražiti da uhapsi osumnjičene ratne zločince. S druge strane, nagovještaji, koji dolaze iz SAD, da bi operacija hapšenja mogla biti u fazi pripreme - nakon čega je uslijedilo

iznenadno upućivanje tvorca Dejtonskog sporazuma Ričarda Holbruka (Richard Holbrooke) u Beograd - očito su pojačali ono što je zamišljeno kao nepodnošljivi pritisak na Pale.

Ovi manevri međunarodne zajednice pobudili su manje interesovanje radio-televizijskih stanica u Federaciji, nego što je to bio slučaj sa obilježavanjem godišnjice pada Srebrenice, problemima izbjeglica koji traže da se vrate kućama, nalogima za hapšenje koje je izdao Tribunal u Hagu, i različitim ekonomskim i društvenim problemima, uključujući i najavljeni štrajk zdravstvenih radnika. Ovakvo vrednovanje vijesti može tačno odražavati interes javnosti. Ali ono može isto tako odražavati i nisku vjerodostojnost predstavnika međunarodne zajednice u B&H.

Što se tiče vijesti o izborima, rasprave o kašnjenju u objavljivanju zvaničnih rezultata izbora u Mostaru i OSCE-ova odluka da briše sedam kandidata SDA sa liste u Cazinu (zbog učešća u napadu na Harisa Silajdžića), dobile su najviše prostora u medijima u Sarajevu. Kao što ćemo vidjeti, stvari su izgledale drugačije u ostalim gradovima. S druge strane, povećao se broj emisija posvećenih izborima, kako u Federaciji, tako i u Republici Srpskoj, bez obzira na odlaganje zvaničnog početka predizborne kampanje.

Komemoracije posvećene Srebrenici

Javni skupovi i izjave u povodu obilježavanja pada Srebrenice, pružili su daleko manje priliku za širenje mržnje, ili podsticanje osвете, nego što se

to moglo očekivati. Međutim, ti skupovi i izjave pokazali su se kao dobra prilika za stranačku političku propagandu. Pojedine radio televizijske stanice u Federaciji, ili su kapitalizirale tu priliku, ili su dopustile da u njoj budu iskorištene.

"Dnevnik" **TV B&H** počeo je 11 jula s govorom Alije Izetbegovica na komemoraciji povodom Dana sjećanja u Sarajevu, kojom prilikom je kazao "svi smo mi, osim onih koji su mrtvi, na svoj način krivi za događaje u Srebrenici". Izetbegovic nije mogao da sakrije suze na kraju govora. **Bosanskomuslimanski Radio Hayat** u Sarajevu nije smatrao oportunističkim da emituje ovaj dio Izetbegovićevog govora u svojim večernjim vijestima. Informativna emisija "Okolo 22" **NTV Studija 99** predstavila je ovaj događaj, kao partijsku političku prigodu.

RTV Zenica dopustila je da zenički gradonačelnik, koji je član SDA, 11 jula iskoristi njeno krajnje patetično izvještavanje o srebreničkoj tragediji (i na radiju i na TV), kao priliku za vlastitu promociju. Međutim, ovi izvještaji nisu pravljani sa namjerom da izazovu mržnju protiv Srba. Dva dana kasnije, **Zetel** je posmatrao ovaj događaj iz drugog ugla. Prenio je priloge strane kompanije, na kome se vidjela Biljana Plavšić, okružena svećenicima, svijećama i ikonama, kako prisustvuje službi održanoj u znak zahvalnosti zbog "oslobađanja" Srebrenice. (Prema vijesti **TV Tuzle**, objavljenoj 12 jula, potpredsjednik SDP Sead Avdić bio je jedini stranački lider, koji je protestovao zbog namjera Pala da se organizira takva proslava).

Voditelj **HTV Mostar**, najavljujući 11 jula emitovanje priloga velikog brata **HRT**, o događajima koji su se desili tog dana u Sarajevu, primijetio je: "Današnji dan znači da je prošla tačno jedna godina od - za Muslimane, naravno - pada, a - za Srbe - oslobađanja Srebrenice. Tom prilikom u Sarajevu je održan, moglo bi se reći, osobito tužan komemorativan skup." Federalni osjećaj bio je, također, osobito odsutan.

Medijsko pokrivanje velikog međunarodnog skupa u Tuzli 12 jula bilo je još različitije - i još interesantnije. U "Dnevniku" **TV B&H** blago je rečeno da su govori Izeta Hadžića, guvernera Tuzlansko-Podrinjskog kantona i Fahrudina Selimovića, bivšeg gradonačelnika Srebrenice, prekinuti uzvicima i zvižducima. U "Dnevniku" je, međutim, objavljen izvod iz govora Ejupa Ganića, u kome on obećava okupljenim izbjeglicama, da će se traganje za njihovim nestalim srodnicima

nastaviti. Uz to je prikazana slika mnoštva, koje maše bosanskim zastavama.

Prema *Večernjim novinama* scena je izgledala sasvim drugačije. Hadžić i Selimović ne samo da su bili izviždani, nego su i gađani kamenicama i trulim voćem. Također, na skupu nisu bile samo bosanske zastave. U stvari, bilo je daleko više zastava SDA i muslimanskih zastava i transparentata. Drugi očevici su javljali kako je reakcija mase na muzičare, glumce, horove i druge lučonoše SDA iz Sarajeva bio povik "Nosite se sa vašom muzikom i pjesmama dajte nam oružje i mi ćemo sami riješiti problem Srebrenice!" Ono što je očito bilo zamišljeno kao veličanstveni (pitanje je da li i dostojanstveni) predizborni skup SDA, pretvorilo se u nešto sasvim drugo.

Televizija TPK, koja je danima najavljivala ove svečanosti, našla se u nezgodnom položaju. Njena reakcija bilo je uporno ignorisanje incidenata i, umjesto toga, prikazivanje inserata iz vatrenih govora Nasera Orića (bivšeg tjelohranitelja Slobodana Miloševića, a zatim komandanta branilaca Srebrenice) i Ejupa Ganića. Izgleda da su ova dvojica dali okupljenoj masi, ono što je željela. Za razliku od dijelova Ganićevog govora, koje je objavio "Dnevnik" **TV B&H**, dijelovi govora koje je objavila **TV TPK**, jasno su prenijeli Ganićevu poruku, da je glasanje za SDA, najsigurniji način da se ponovo vrati Srebrenica.

Slijedećeg dana "Dnevnik" **TV TPK** objavio je dijelove sa konferencije za štampu, koju su organizirali Hadžić i lokalni šef policije, u kojoj oni tvrde da je incident (koji je ostao neobjašnjen) dobro pripremljeno djelo dvadesetak izgreznika, koji su već dugo poznati policiji. Prema izvještaju **TV Tuzle**, sa iste konferencije za štampu, Hadžić je tražio od novinara da istaknu ovu informaciju.

Kuriozitet sedmice

Televizija Srpska je tokom prošle sedmice imala i vlastitih nezgoda. Dok "Novosti u 8" na **TV Srpska** nisu uopće spomenule ponovni nalog haškog Tribunala za hapšenje Karadžića i Mladića, popodnevi "Dnevnik" Radio Srpske doslovno je prenio ovu vijest 8 jula.

Optužbe za zloupotrebu medija

Političke partije obično se žale na odnos medija prema njima, bez obzira da li je taj odnos dobar, ili ne. Prošle sedmice, međutim, u Republici Srpskoj

desio se jedan neobičan primjer. "Novosti u 8" **TV Srpske** izvjestile su 11 jula, kako je ova emisija bila predmet oštre kritike na zajedničkoj konferenciji za štampu, koju su sazvali Srpska stranka Krajine, Narodna stranka RS, Srpska patriotska stranka i Srpska seljačka stranka. Ove četiri stranke bile su ljute zbog toga što se strankama, koje čine opozicioni blok, daju i termini za pojedinačno predstavljanje. Zbog toga su, tvrde ove četiri stranke, one u neravnopravnom položaju. Je li možda Karl Bilt imao na umu upravo ovaj biser, kada je, prema *Rojteru (Reuters)* sljedećeg dana optužio **TV Srpsku** za propagandu od koje bi se "stidio čak i Staljin?"

"Dnevnik" **Radio Srpske** objavio je 14 jula informaciju o jednom još bizarnijem protestu. Navedeno je, kako je predsjednik Stranke Srpskog jedinstva, Željko Ražnjatović Arkan, demantirao u Bijeljini glasine, koje navodno širi **RTV Srbije**, kako je on ranjen u pokušaju da uhapsi predsjednika RS Karadžića. Ovo je, prema Arkanu, čista laž "jer ja čvrsto stojim uz našeg srpskog vođu."

Banjaalučki **Radio Krajina** emitovao je prošle sedmice manje neobičan protest. On je prenio žalbu Socijal-liberalne stranke, zato što je njezin predsjednik, premda je bio pozvan, isključen iz prvog izbornog foruma, koji je **TV Srpska** emitovala 8 jula. **Radio Krajina** javio je 11 jula da je Srpska Radikalna stranka protestovala zbog nekorektnog postupka prema njoj od strane **SRT** i *Glasa srpskog*. Međutim, ovi protesti nisu se posebno isticali u vijestima.

Jedna optužba na zloupotrebu Armije u Zenici

Premda se **NTV Zetel** razlikuje od **RTV Zenica** time što posvećuje manje pažnje aktivnostima članova SDA, koji vladaju gradom, kantonom i vojnom oblasti, **NTV Zetel** obično ne analizira i ne kritikuje njihove aktivnosti i saopćenja. Jedan izuzetak desio se 13 jula u emisiji "Info-Blok". Izvještavajući o sastanku komandanta Trećeg korpusa Armije RBiH sa nosiocima odličja "Zlatni ljiljan", novinar je smatrao da je ovo u stvari dio predizborne kampanje. On je citirao komandanta, kako upozorava na opasnost da će "predstojeći izbori podijeliti Bošnjake", čiji su stubovi "vjera, država i armija".

Ovo je prvi slučaj od početka monitoringa u Zenici, da je jedna radio televizijska stanica, u centralnim

emisijama koje mi pratimo, opazila i javila o angažovanju jednog oficira na direktnoj političkoj promidžbi.

Terminološke inovacije

Radio Krajina prestala je upotrebljavati izraze kao što su "Muslimansko-hrvatska federacija", "muslimanska televizija" itd. Umjesto ovih izraza, upotrebljavaju se pravi naslovi. Uz to, vijesti **Radio Krajine** sada su podijeljene u dva bloka: "Vijesti iz RS i Srbije" i "Vijesti iz Federacije B&H i Hrvatske".

Sarajevski **Radio Hayat**, s druge strane, počeo je upotrebljavati izraz "hrvatski entitet", uz srpski entitet. Prema voditelju emisije "Hyde park" **Radio studija 99** (11 jula), sastanak, koji je 8 jula OSCE organizirao u Mostaru sa novinarima sa istočne i zapadne strane, nazvan je "međuentitetskom" konferencijom, a njeni učesnici "međuetničkim".

TV Srpska: Predizborni program

Serija emisija posvećenih izborima, "Izbori '96", počela je na ovom kanalu 8 jula dvosatnim programom, u kome su učestvovali predstavnici 15 stranaka (od kojih su tri stranke bile iz Federacije), kao i dva člana Privremene izborne komisije iz RS. Predstavnici deset stranaka bili su u studiju SRT na Palama, a pet u studiju u Banja Luci (lider SLS bio je isključen - vidi gore). U emisiji nije bilo sukoba mišljenja, a jedan od voditelja bio je izuzetno neprijateljski raspoložen prema predstavnicima stranaka iz Federacije: MBO, HSS i UBSD. Važno je, međutim, da su ove stranke otišle na Pale. Kako su tamo došle, i uz kakvo obezbjeđenje, nije objašnjeno.

Prvi redovni jednosatni program emitovan je sljedeće večeri (9 jula) iz studija **SRT** u Banja Luci. Prema ždrijebu, čast da učestvuje u prvoj emisiji, pripala je Amili Omersoftić, predsjednici stranke "Žena B&H" i v.d. direktoru **RTV B&H**. Prema pravilima OSCE, predstavniku stranke određeno je vrijeme u kome treba da predstavi i program stranke i samog sebe. Većina programa je zatim posvećena pitanjima i odgovorima, u kome voditelj postavlja pitanja sam, ali i prenosi pitanja gledalaca. U ovoj prilici pitanja su bila isto toliko neprijazna, koliko i voditeljev stav i terminologija koja je korištena. Premda nemilice provocirana, gospođa Omersoftić dobro se držala.

Desetog i 11 jula nije bilo emisija. Bilo je predviđeno da UBSD učestvuje u emisiji 10 jula, ali predstavnici ove stranke nisu došli u studio, navodno zato što OSCE nije obezbijedio transport. Ni predstavnici SDP B&H nisu se pojavili sljedeće večeri zato što, prema **SRT**, "nisu ispunili uslove za pojavljivanje stranaka na **TV Srpskoj**."

Medijski pluralizam u vijestima

Prošle sedmice zbila su se dva značajna medijska događaja. Prvi je bio javno lansiranje nezavisne televizijske mreže **TVIN** (koja je ranije spominjana u ovim pregledima kao **INTV**). Napad na ovaj poduhvat, sponzoriran od strane Ureda visokog predstavnika, inicirala je 8 jula **RTV B&H**, kada je Amila Omersoftić na konferenciji za štampu opisala ovaj poduhvat kao "pokušaj da se preuzme vlasništvo nad mrežom telekomunikacija i dozvola za frekvencije B&H", što bi "moglo imati katastrofalne posljedice." Programski savjet **TVIN**-a, koji čine predstavnici pet stanica udruženih u ovu mrežu (**NTV Zetel**, **TV Tuzla**, **TV Mostar**, **NTV Studio 99** i **NTV Hayat**) sastao se sljedećeg dana, da bi izdao saopćenje u kome se njihova nova mreža pozdravlja kao ogromni doprinos razvoju medijskog pluralizma, slobode govora i pristupa medijima u predizbornoj kampanji. Konferencija za štampu uslijedila je 10 jula. Ne očekuje se da će mreža početi sa emitovanjem programa prije sredine augusta.

Sljedeći medijski događaj koji vrijedi zabilježiti, bilo je dvodnevno neizlaženje *Večernjih novina*, navodno zbog neplaćenih računa štampariji. Bez obzira da li se radi o finansijskim problemima ovih novina ili - kako tvrde glasine - o neprijateljstvu ljudi na visokim mjestima prema ovom listu, bio je ovo, u svakom slučaju, napad na "medijski pluralizam," kojeg **TVIN** ima namjeru da promovira.

Prilozi u listovima čiji se sadržaj direktno ili indirektno odnosio na izbore 1996.

Period pokrivanja: 8 - 14 juli 1996 Dnevni: *Oslobođenje*, *Večernje novine*, *Dnevni Avaz*.

Sadmični, petnaestodnevni i mjesečni: *Svijet*, *Ljiljan*, *Slobodna Bosna*, *Dani*, *Hrvatska riječ*.

naziv lista	broj listova	broj priloga	broj priloga po broju	najčešće zastupljna forma
Oslobođenje	7	50	4-12 articles	vijest, komentar
Večernje novine	4	28	3-14 articles	vijest, izvještaj
Dnevni Avaz	6	63	7-13 articles	vijest, intervju, izjava
Svijet	1	3		komentar, reportaža, izjava
Ljiljan	1	5		komentar, intervju
Slobodna Bosna	1	1		intervju, politička karikatura
Dani	1	5		komentar, reportaža
Hrvatska riječ	1	8		izvještaj, intervju, komentar

Monitoring Report

Ovaj bilten pojavio se prošle sedmice dva puta u programima. Voditelj emisije "Hyde park" **Radio studija 99** skrenuo je pažnju na ranije napise u ovom biltenu o problemima sa telefonskim vezama, 11 jula kada se ponovo desio problem sa telefonima. Laskava implikacija ove primjedbe bila je da zlonamjerni elementi treba da pripaze šta rade.

"Dnevnik" **TV B&H** objavio je 13 jula prilog u kome je prikazana slika Monitoring Report i citiran bilten tako da proizilazi da **TV B&H** pokazuje daleko veći profesionalizam, nego **TV Srpska**. Premda je interpretacija bila tačna, a publicitet dat biltenu dobrodošao, "Dnevnik" je pogriješio što je monitoring, koji obavljaju IWPR/Medijski plan, pripisao OSCE-u. Organizacije koje su odgovorne za ovaj bilten, nezavisne su od OSCE i svih drugih službenih tijela.

Predizborna kampanja u sarajevskoj štampi

Broj tekstova vezanih za predizbornu kampanju u štampi značajno je opao prošle sedmice. Nema sumnje da je glavni razlog za to završetak predizborne kampanje i izbora u Mostaru. Kampanja je ušla u fazu u kojoj se s jedne strane izvode tehničke pripreme za izbore, ili su već završene, a s druge strane u period, kad se predstavljaju kandidati koji su stavljeni na partijske ili koalicione liste. Čini se da je štampa više zainteresirana za same kandidate, nego za njihove programe, ili programe njihovih stranaka. Listovi su objavili znatno više članaka nego ranije o predizbornoj klimi, strankama i kandidatima u Republici Srpskoj, kao i o onim strankama iz Federacije, koje će izaći na izbore u RS.

Voli me, ne voli me....

Tabela ispod prikazuje prisustvo političkih stranaka, njihovih vođa i koalicija u medijima Federacije i Republike Srpske u sedmici od 8 do 14 jula. Kolona sa nazivom "Total" govori koliko su puta jedna stranka ili njen lider direktno ili indirektni predstavljeni ili pomenuti u centralnoj informativnoj emisiji RTV BiH i RTV Srpska. Svaku stranku prati rezultat koji se potpisuje vrijednošću +1 za svako pozitivno pominjanje, 0 za svako neutralno pominjanje i -1 za svako negativno pominjanje. Kolona ($\Sigma (+,-,0)$) predstavlja sumu ovih ocjena. Što je veći broj pozitivnih poena to znači da su mediji imali pozitivniji odnos, naklonost ili simpatije, odnosno, što je veći broj negativnih poena, to su se mediji prema stranci ili njenom predstavniku odnosili sa više kritike ili antipatije.

Mediji koji su posmatrani u ovu svrhu su **RTV BiH** i **RTV Srpska**. Analizirane su samo glavne vijesti dana.

ime stranke	skraćenica	RTV BiH		RTV Srpska	
		total	$\Sigma (+,-,0)$	total	$\Sigma (+,-,0)$
Stranka demokratske akcije	SDA	28	+ 7	16	- 15
Srpska demokratska stranka (SZ)	SDS	12	- 8	46	+41
Hrvatska demokratska zajednica BiH	HDZ	8	- 2	10	- 8
Srpska radikalna stranka RS	SRS	0	-	1	+1
Stranka za BiH	SzaBiH	3	0	0	-
Srpska patriotska stranka SPAS	SPAS	0	-	2	+ 1
Stranka srpskog jedinstva	SSJ	0	-	2	+ 2
Srpska seljačka stranka RS	SSS	0	-	1	0
Narodna stranka RS	NSRS	0	-	1	0
Srpska stranka Krajine	SSK	0	-	1	0
*Narodni savez za slobodan mir	koalicija	0	-	1	0
**Demokratski patriotski blok	koalicija	0	-	1	0
Stranka žena BiH	SŽBiH	1	0	0	-
Liberalno bošnjačka organizacija	LBO	3	-1	0	-
Stranka privrednog prosperiteta BiH	SPP	1	0	0	-
Građanska demokratska stranka BiH	GDS	1	0	0	-
Muslimansko bošnjačka organizacija	MBO	1	0	0	-
Hrvatska seljačka stranka BiH	HSS	1	0	0	-
Unija bosanskohercegovačkih socijaldemokrata	UBSD	2	0	0	-
Socijal demokratska partija BiH	SDP	1	0	0	-
Republikanska stranka BiH	RS	1	0	0	-

* Narodni savez za slobodni mir: Socijalistička partija RS, Jugoslovenska levica (JUL), Socijalno-liberalna stranka RS, Stranka nezavisnih socijaldemokrata, Nova radnička partija

** Demokratski patriotski blok: Stranka demokratskog centra Trebinje, Seljačka radnička stranka Kozarska Dubice, Demokratska stranka Bijeljina, Nova radikalna stranka "Nikola Pašić", Otađbinska stranka Banja Luke.

Napomena: Imena stranaka su navedena u onom obliku u kome ih mediji najčešće upotrebljavaju.

izvještaj IWPR i MEDIA PLAN; Direktor projekta: Mark Wheeler

Obala Kulina bana 4/I, 71000 Sarajevo, BiH

Tel/fax 071-667-734/735

E-mail: MEDIAPLAN_ZU@ZAMIR-SA.ztn.apc.org

Institut za ratno i mirnodopsko izvještavanje (IWPR) je britanska dobrotvorna ustanova, osnovana sa namjerom da pomaže razvoj nezavisnih medija i da podrži umjerene glasove u bivšoj Jugoslaviji. Ovaj institut također izdaje *War Report (Ratni Izvještaj)* nezavisni mjesečni list, i *Tribunal*, dvomjesečni časopis o Međunarodnom tribunalu za ratne zločine u Hagu. Za pretplatu i druge informacije obratite se na IWPR 33 Islington High Street, London N1 9LH. Tel +44-171-713-7130 / Fax 713-7140/ E-mail: warreport gn.apc.org.

Media Plan je prva privatna organizacija u BiH specijalizovana za istraživanje i analizu medija. Glavni cilj mu je da promoviše obnovu i razvoj medija u BiH. Organizacija raspolaže opsežnom bazom podataka o BiH medijskoj slici.

Sa zahvalnošću napominjemo da ovaj projekat podržavaju Swedish International Development and Cooperation Agency, Open Society Institute, Friedrich Naumann Stiftung i Winston Foundation for World Peace.

